

Brüssel, 14.9.2016
COM(2016) 592 final

**KOMISJONI TEATIS EUROOPA PARLAMENDILE, NÕUKOGULE, EUROOPA
MAJANDUS- JA SOTSIAALKOMITEELE NING REGIOONIDE KOMITEELE**

**autoriõigustel põhineva õiglase, tulemusliku ja konkurentsivõimelise Euroopa
majanduse edendamine digitaalsel ühtsel turul**

1. SISSEJUHATUS

Komisjoni digitaalse ühtse turu strateegias¹, mis võeti vastu 2015. aasta mais, toodi digitaalne infosisu esile ühe peamise digitaalajanduse kasvu hoogustava tegurina. Strateegias rõhutati vajadust võtta meetmeid, mis muudaksid digitaalse sisu (sealhulgas audiovisuaalne sisu, muusika, raamatud ja muu) ning juurdepääsu turu- ja õiguskeskkonnale kasutajate jaoks veebipõhiselt laialdasemalt kättesaadavaks, mis on endiselt loovust, selle jätkusuutlikku rahastamist ja kultuurilist mitmekesisust toetav tegur.

Autoriõigusi käsitlevate ELi eeskirjade sihipärane ajakohastamine nende eemärkide saavutamise võtmelemendina on välja toodud komisjoni 2015. aasta detsembri teatises „Autoriõiguse euroopalikuma ja aja nõuetele vastava raamistiku suunas“². Teatises on esitatud suunatud meetmed ja pikaajaline nägemus, mis kajastab vajadust ühtset turgu kõnealusel valdkonnas edasi arendada, ajakohastada eeskirju vastavalt reaalse digitaalse olukorraga, tagada, et Euroopa loomemajandus on endiselt konkurentsivõimeline, ning säilitada vajalik tasakaal autoriõiguse ja muude avalikku huvi puudutavate poliitikaeesmärkide nagu hariduse, teadusuuringute, innovatsiooni ja puuetega inimeste vajaduste vahel.

Lisaks 2015. aasta detsembri ettepanekule võtta vastu määrus veebisüsteemide piiriülese kaasaskantavuse kohta³, mille eesmärk on võimaldada ELi elanikel kodus ostetud või tellitud digitaalse sisuga reisida, teeb komisjon nüüd ettepaneku mitme seadusandliku meetme kohta, millel on kolm eesmärki: i) tagada kogu ELis kasutajatele ulatuslikum juurdepääs digitaalsele sisule veebis ning pakkuda seda ka uutele kasutajatele, ii) kohandada digitaal- ja piiriülesele keskkonnale teatavad erandid ning iii) edendada hästtöötavat ja õiglast autoriõiguse turgu. Veel töötab komisjon välja meetmed tulemusliku ja tasakaalus oleva autoriõiguste kaitse tagamise süsteemi loomiseks. See on eriti oluline võitluses kaubanduses loomemajanduse rikkumise vastu.

Nagu on rõhutatud detsembri teatises, ei saa autoriõigust käsitlevaid ELi eeskirju käsitleda eraldi laiemast poliitikameetmete kogumist, sealhulgas eelkõige programmist „Loov Euroopa“⁴, mis edendab Euroopa rikkalikku kultuuriloomingut ja mõjutab kultuuri- ja loometööstuse, innovatsiooni- ning kultuurilise mitmekesisuse keskkonda.

ELis asuvad muu hulgas ühed suurimatest kirjastustest, dünaamiline muusikatööstus ja ülemaailmselt tunnustatud filmisektor. Seetõttu on Euroopa üks ülemaailmse tööstus- ja kultuuritegevuse juhtivatest eestvedajatest. Samas seisab mõni Euroopa kultuuri- ja loomemajanduse valdkond silmitsi eriti suurte konkurentsi- ja ettevõtlusalaste ning rahastamisprobleemidega. Näiteks Euroopa filmitööstusele oleks abi uuest vaatajaskonnast nii Euroopa Liidus kui väljaspool seda. Sellel peaks olema positiivne mõju uute ärimudelite ja uute tuluallikate arendamisele, võttes arvesse toodangu suuruse, kättesaadavuse ja nähtavusega seotud küsimusi.

Lisaks kultuurilise ja keelelise mitmekesisuse edendamisele, kultuuri- ja loomesektori professionaalsemaks muutmise toetamisele ning kultuuri ja loomesisu kättesaadavamaks muutmisele on programmi „Loov Euroopa“ eesmärk käsitleda mõningaid konkurentsi-

¹ Komisjoni 6. mai 2015. aasta teatis „Euroopa digitaalse ühtse turu strateegia“. COM(2015) 192 final.

² COM(2015) 626 final.

³ COM(2015) 627 final.

⁴ Programmi 2014.–2020. aasta eelarve on 1,46 miljardit eurot. Programm „Loov Euroopa“ hõlmab lisaks sektoriülesele tegevusele kultuuri- ja muu meediavaldkonna allprogrammi.

seotud probleeme, sealhulgas rahastamise võimaldamist uuest tagatisrahastust, mis on juba loodud ja mille eelarve on 121 miljonit eurot⁵.

Komisjon teeb ettepaneku algatada seadusandlikke ja mitteseadusandlikke meetmeid sisaldav laiaulatuslik tegevuskava, et aidata Euroopa autoriõiguse sektoril ühtsel turul areneda ja Euroopa autoritel jõuda uute sihtrühmadeni, muutes samal ajal Euroopas loodud teosed laialdaselt kättesaadavaks nii Euroopa kodanikele kui ka piiriüleselt. Käesolevas teatises käsitletakse pärast detsembri teatise vastuvõtmist toimunud viimaseid arenguid ja hetkeolukorda.

2. Meetmed tagamaks digitaalsele sisule laialdasem juurdepääs kogu ELis

Detsembri teatises tõi komisjon välja eesmärgi kaotada järk-järgult tõkked, mis takistavad piiriülest juurdepääsu infosisule ja teoste levikut üle kogu ELi, võttes eelkõige arvesse järjest levinumat internetiühendust ja digitaaltehnoloogiat. Eesmärk on suurendada teoste kättesaadavust Euroopa kodanike jaoks, pakkuda loojatele uusi turustuskanaleid, edendada liikmesriikide kultuuri ja tõsta tähelepanu keskmesse ELi ühine kultuuripärand.

Detsembri teatises esitati sihipärased meetmed, et hõlbustada televisiooni- ja raadioprogrammide piiriülest levitamist veebis, tellitavate videoteenuste (VoD) platvormidel pakutavate Euroopa audiovisuaalteoste litsentsimist ning selliste teoste digiteerimist ja laiemat levitamist, mida enam ei turustata. Nagu on märgitud detsembri teatises, on programmi „Loov Euroopa“ allprogrammi MEDIA raames⁶, mis on Euroopa päritoluga teoste arendamist, levitamist ja nende müügi soodustamist toetanud juba 25 aastat, võetud mitu meetet, mille eesmärk on teha Euroopa filmid laiemalt kättesaadavaks kogu ELis nii äri- kui ka mitteärikanalite kaudu. Need meetmed on esitatud allpool koos uute kavandatavate autoriõigust käsitlevate õigusaktidega.

Esiteks määruse ettepanek⁷, mille eesmärk on luua soodsad tingimused televisiooni- ja raadioprogrammide selliste uute internetipõhiste piiriüleste levitamisviiside kasutamiseks, mis on võrreldavad traditsiooniliste edastusviisidega satelliidi vahendusel ja kaabli kaudu. Uued eeskirjad, mis põhinevad kehtiva satelliit- ja kaabellevi direktiivi sätetel,⁸ muudavad teatavate ringhäälinguorganisatsioonide osutatavate teenuste (programmid, mida ringhäälinguorganisatsioonid edastavad veebis reaalsajas, ja kordusülekannete teenused) ja selliste vahendite kaudu nagu IP-televisioon (televisiooni- või raadioteenused sisetelevisioonisüsteemis internetiprotokollil põhinevates võrkudes) järelvaatamisteenuste saamiseks vajalike õiguste saamise lihtsamaks ja kiiremaks. Kõnealuste eeskirjade eesmärk on hõlbustada turu arengut ja levitada laiemalt Euroopa raadio- ja telesaateid, mis on eurooplaste jaoks olulised teabe- ja meelelahutusallikad. See omakorda suurendab tarbijate valikuvõimalusi ja kultuurilist mitmekesisust.

Paralleelselt nähakse ettepanekuga võtta vastu digitaalsel ühtsel turul autoriõigusi käsitlev direktiiv⁹ ette uus läbirääkimiste mehhanism, mis lihtsustab litsentsilepingute sõlmimist audiovisuaalteoste kättesaadavaks tegemiseks tellitavate videoteenuste

⁵ Komisjon uurib ka muid selle sektori rahastamise allikaid, sealhulgas omakapitali kaudu rahastamist ja ühisrahastamist.

⁶ Programmi „Loov Euroopa“ allprogramm.

⁷ Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, milles sätestatakse eeskirjad, mis käsitlevad selliste autoriõiguste ja nendega kaasnevate õiguste teostamist, mis kuuluvad kohaldamisele teatavate ringhäälinguorganisatsioonide veebiülekannete ning televisiooni- ja raadiosaadete taasedastamise suhtes, COM(2016) 594.

⁸ Direktiiv 93/83/EMÜ.

⁹ Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, mis käsitleb autoriõigust digitaalsel ühtsel turul, COM(2016) 593.

platvormidel. See on osa laiemast poliitikast, mille eesmärk on käsitleda erinevaid tegureid, mis põhjustavad Euroopa audiovisuaalteoste, eelkõige filmide vähest kättesaadavust kogu ELis¹⁰. Euroopa filme, mida üldjuhul toodavad väikesed filmiettevõtjad, levitatakse ELis veebi kaudu märkimisväärselt vähem kui USA filme¹¹. Sellistes piirkondades, kus kohalike levitajatega lepinguid sõlmitud ei ole, puudub Euroopa kodanikel võimalus neid filme seaduslikul viisil vaadata. Litsentsimisküsimusi ja nendega seotud õiguslikke ja lepingulisi probleeme Euroopa audiovisuaalteoste kasutamisel tellitavate videoteenuste kaudu käsitletakse ka struktureeritud dialoogis sidusrühmadega. Komisjoni eesmärk on dialoogi edendada ja kutsuda regulaarselt kokku kõiki väärtusahelas osalejaid (tootjad, autorid, müügiesindajad, levitajad, ringhäälinguorganisatsioonid, koondavad ettevõtjad, tellitavate videoteenuste platvormid). Dialoogi eesmärk on ühtlustada litsentsimistavasid ja soodustada valdkondlikke kokkuleppeid ning see tooks kaasa Euroopa teoste jätkusuutlikuma kasutamise ning laiaulatuslikuma kättesaadavuse. Komisjon esitab aruande dialoogi tulemuste kohta 2018. aasta lõpuks.

Komisjon julgustab ka selliste praktiliste meetmete väljatöötamist, mis muudaksid audiovisuaalteoste litsentsimise nende kasutamise erinevates piirkondades kõikjal ELis lihtsamaks ja tõhusamaks. Need hõlmavad litsentsimiskeskuste ehk selliste veebipõhiste vahendite arendamist, mis võimaldavad Euroopas loodud teoste digitaalset levitamist riikides, kus neid ei ole kinodes levitatud või kus ei ole üleriigilist levitajat, ning erinevate tootjate audiovisuaalteoste selliste kureeritud kataloogide loomist, mida on võimalik tellitavate videoteenuste osutajatele pakkuda. Lisaprobleemid tulenevad sellest, et audiovisuaalsektoris puudub ühtne identifitseerimissüsteem. Selle asemel on turul kasutamiseks olemas kaks teoste standardtunnust¹², kuid audiovisuaalsektoris ollakse nende kasutamise suhtes kõhkleva seisukohal, kuna tunnused ei ole koostalitlusvõimelised. See tähendab, et litsentsimistegevus on koormav ja seda ei ole lihtne automatiseerida. Kahe eraldi standardtunnuse eest vastutavad organisatsioonid töötavad hetkel koos komisjoniga selle nimel, et nende andmebaasid ja tunnused oleksid koostalitlusvõimelised¹³. Komisjon uurib ka võimalusi, kuidas ajendada õiguste omanikke tegema need teosed, mille levitamiseks saadakse toetust programmi „Loov Euroopa“ allprogrammist „MEDIA“, kättesaadavaks piirkondades, kus levitamise lepingut ei ole sõlmitud.

Võetud on meetmeid, et lahendada puuduliku nähtavuse ja keelebarjääri probleemid, mis takistavad Euroopa kasutajatel Euroopas loodud teostele ligi pääseda. Subtiitrid ja dubleerimine on audiovisuaalteoste piiriülese levitamise võtmeks¹⁴ ning neid rahastatakse nii programmi „Loov Euroopa“ allprogrammist „MEDIA“ kui ka muudest

¹⁰ Euroopa filmid jõuavad keskmiselt 2,8 liikmesriiki, võrreldes USA filmidega, mis jõuavad tavaliselt 6,8 ELi liikmesriiki. Kinodes on vahe Euroopa filmide (2,6) ja USA filmide (9,7) näidatavuse vahel veelgi suurem (Euroopa Audiovisuaalsektori Vaatluskeskuse aruanne „Kuidas levitatakse Euroopa Liidus filme tellitavate videoteenuste ja kinode kaudu“, mai 2016).

¹¹ Vähemalt ühe tellitavate videoteenuste platvormi kaudu on ajavahemikus 2005–2014 ELi kinodesse jõudnud ELis toodetud filmidest kättesaadavad 47 % (5 046 filmi 10 828st), samas kui osutatud ajavahemikus ELi kinodes näidatud USA filmidest on vähemalt ühe tellitavate videoteenuste platvormi kaudu kättesaadavad 87 % (2 404 filmi 2 748-st) (Euroopa Audiovisuaalsektori Vaatluskeskuse aruanne „Kuidas levitatakse Euroopa Liidus filme tellitavate videoteenuste ja kinode kaudu“).

¹² ISAN (audiovisuaalteose rahvusvaheline standardnumber (*International Standard Audiovisual Number*)) ja EIRD (audiovisuaalteoste identifitseerimisnumbrite rahvusvaheline süsteem (*Entertainment Identifier Registry*)).

¹³ 2016. aasta lõpuks teeb komisjon ettepaneku näha programmi MEDIA kaudu toetuse saamise kriteeriumina ette ühtse standardtunnuse kasutamine.

¹⁴ Teatavate audiovisuaalteoste puhul on vajalik minimaalne arv keeleversioone.

riiklikest vahenditest. Komisjoni eesmärk on suurendada riiklikku rahastamist ning subtiitrite ja dubleerimise kasutamist programmi „Loov Euroopa“ allprogrammi „MEDIA“ alusel käimasolevate projektide ja sellise elektroonilise andmebaasi kaudu, mis võimaldab ELis tegutsevatel ettevõtjatel olemasolevatele subtiitritele ja dubleerimisele lihtsalt juurde pääseda ja mis käivitatakse 2016. aasta lõpuks. Ka interneti otsingumootorid on tõhusad vahendid, mille abil on tarbijatel võimalik leida seaduslikke võimalusi filmide vaatamiseks. Euroopa Liidu Intellektuaalomandi Amet on välja töötamas sellist otsingumootorit, mis toimiks Euroopa tasandil, ja riiklike otsinguvahendite loomise meetmete kogumit, mis hakkab täielikult toimima 2017. aastal ja on mõeldud liikmesriikidele tasuta kasutamiseks. Komisjon soodustab ka andmete ja automatiseeritud vahendite kasutamist sisusoovituste jaoks. See võimaldab võtta arvesse laiemat huvi- ja soovideringi ning arendada ja suurendada Euroopa päritoluga teoste publikut. Laiemas plaanis on eesmärk tutvustada Euroopa filme oluline väljakutse, mille üle peab komisjon arutelusid Euroopa filmiagentuuride direktorite ühendusega. Arvestades võimalust, et koostöös toodetud filme levitatakse Euroopas ja väljaspool,¹⁵ uurib komisjon koos Euroopa filmiagentuuride direktorite ühendusega 2017. aastal Euroopas koostööna valminud filmide ühiste müügiesituste meetmete arendamise võimalust. Kõik need meetmed täiendavad hiljuti vastu võetud ettepanekut muuta audiovisuaalmeedia teenuste direktiivi¹⁶. Ettepanekuga nähakse ette tõhustatud nõue edendada Euroopa päritolu teoseid tellitavate videoteenuste platvormide kaudu, tagades nii teoste kättesaadavuse kui ka nähtavuse.

Lisaks teeb komisjon tööd selle nimel, et uurida alternatiivseid rahastamis-, tootmis- ja levitamismudeleid, mille puhul võetakse algusest peale arvesse ühtset turgu ja ülemaailmset turgu. Sellega seoses pöörab komisjon erilist tähelepanu Euroopa animafilmide sektorile. Selles valdkonnas on lugude jutustamine erilise tähtsusega ja teosed liiguvad piiriülevalt lihtsamini. Animafilmide tootjad töötavad enamasti üheaegselt erinevate projektidega televisioonis ja filmitööstuses ning neil on võimalik teha teiste stuudioteaga eraldi projektide kallal ühistööd. Paralleelselt olemasoleva toetusega, mida antakse programmi „Loov Euroopa“ allprogrammi MEDIA alusel, algatab komisjon enne käesoleva aasta lõppu dialoogi Euroopa suuremate animafilmide stuudioteaga, et arutada, kuidas seda sektorit arendada. Dialoogist peaks ka selguma selle sektori vajadused erinevates valdkondades alates ajude äravoolu vähendamisest kuni animafilmide ja tele-animafilmide levitamise tõhustamiseni. Kõnealuse dialoogi eesmärk oleks leppida 2017. aasta keskpaigaks kokku ühine tegevuskava selle sektori jaoks.

Ettepanekus võtta vastu digitaalsel ühtsel turul autoriõigust käsitlev direktiiv¹⁷ nähakse kultuuripärandi valdkonna asutuste jaoks ette lahendused õiguste lihtsamaks litsentsimiseks. See on vajalik selliste tööde digiteerimiseks ja levitamiseks, mida enam ei turustata, kuid millel on suur kultuuriline väärtus. Töödele ligipääsu võimaldamine mittekaubanduslikel eesmärkidel nt haridusasutustele, avalikele raamatukogudele ja muudele platvormidele kui kino on samuti väga oluline vahend kultuurilise mitmekesisuse tagamiseks, hariduslikel eesmärkidel ja ühiskonnaelus osalemiseks.

¹⁵ Euroopa Audiovisuaalsektori Vaatluskeskuse hiljutise aruande „Kuidas levitatakse Euroopa Liidus filme tellitavate videoteenuste ja kinode kaudu“ (mai 2016) kohaselt levivad koostöös valminud filmid paremini kui muud Euroopa filmid. Euroopa filmid on kättesaadavad keskmiselt 2,8 riigis, samas kui koostöös valminud Euroopa filme levitatakse 3,6 riigis.

¹⁶ Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, millega muudetakse direktiivi 2010/13/EL audiovisuaalmeedia teenuste osutamist käsitlevate liikmesriikide teatavate õigus- ja haldusnormide koordineerimise kohta, et võtta arvesse muutuvat turuolukorda, COM(2016) 287 final.

¹⁷ Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, mis käsitleb autoriõigust digitaalsel ühtsel turul, COM(2016) 593.

Sellistel kanalitel koos paranenud meediapädevusega võib olla oluline roll Euroopa päritolu teoste tutvustamisel ja neile jätkusuutliku publiku loomisel. Lisaks uurib komisjon koos Euroopa filmiagentuuride direktorite ühenduse ja audiovisuaalsektoriga võimalust luua 2017. aastal hariduslikel eesmärkidel Euroopa filmide kataloog ja seda rahastada. See oleks kasulik katseprojekt tutvustamiseks noortele Euroopa filmide mitmekesisust ja kvaliteeti.

3. ERANDITE KOHANDAMINE DIGITAALSELE JA PIIRIÜLESELE KESKKONNALE

Erandid autoriõigusest võimaldavad teatavatel eesmärkidel ja tingimustel kasutada autoriõigusega kaitstud teoseid ilma autoriõiguse omaniku loata. Need erandid on kooskõlas avaliku poliitika eesmärkidega ELi tasandil ja neil on oluline roll autoriõiguse raamistikus laiemalt. Praegu on siiski enamik autoriõigusest tehtavad erandid vabatahtlikud ja neil ei ole piiriülest mõju. Veelgi enam, mõned neist eranditest tuleb tänapäeva tehnoloogiat arvesse võttes ümber hinnata, suurendades vajadusel ühtlustatuse taset, ent mõjutamata seejuures tõhusalt toimivaid riiklikke süsteeme.

Täna ette pandud seadusandlike meetmetega viiakse erandite raamistik kooskõlla digitaalse keskkonnaga sellistes olulise tähtsusega valdkondades nagu haridus, teadustöö ja teadmiste kättesaadavus ning need meetmed on eeskätt keskendunud piiriülesele kasutusele, aidates nii kaasa ühtse turu süvendamisele. Ettepanekus võtta vastu digitaalsel ühtsel turul autoriõigust käsitlev direktiiv¹⁸ nähakse ette uued kohustuslikud erandid hariduse, teadustöö ja kultuuripärandi säilitamise valdkonnas.

Uus erand õppetöös näitliku materjali kasutamise suhtes annab täieliku õiguskindluse kaitstud teabesisu kasutamiseks digipõhiste õpetamismeetodite ja internetipõhise õppe puhul, sealhulgas piiriülesest. See soodustab uusi õppemeetodeid, eeskätt kaugõpet, ning õpilaste ja õpetajate piiriülest liikuvust kõikjal ELis.

Ettepanekuga kehtestatakse ka uus kohustuslik erand teadusuuringute eesmärgil tehtava teksti- ja andmekaeve suhtes. See erand võimaldab teadusasutustel kasutada teksti- ja andmekaeve tehnoloogiat täie õiguskindlusega. Kohustuslik erand kõnealuses valdkonnas võimaldab vältida eri lähenemisviiside järgimist erinevates liikmesriikides sellisel tegevusalal nagu teadusuuringud, kus tehakse üha sagedamini laiaulatuslikku piiriülest ja valdkondadevahelist koostööd. Sellega toetatakse teaduse ja innovatsiooni arengut ELis.

Kavandatavas direktiivis on kultuuripärandi säilitamisega tegelevate asutuste jaoks ette nähtud ka uus kohustuslik erand seoses digitaalse säilitamisega, mis võtab arvesse digitaalse sisu vajadusi ja digitaal tehnoloogia kasutamist kultuuripärandi säilitamisel. See peegeldab nii digiteerimise kasutamist säilitusmeetodina kui ka suuremat hulka digitaalsena loodud teoseid kultuuripärandi säilitamisega tegelevate asutuste varamus. Suurem säilitamise määr on kasulik kultuuripärandi alalhoidmiseks ja võimaldab kodanikel selles protsessis kauem osaleda.

Paralleelselt võetakse täna vastu kaks seadusandlikku ettepanekut¹⁹ Marrakechi lepingu rakendamiseks ELi õiguses²⁰. Lepinguosalistelt nõutakse erandite kehtestamist trükikirja lugemise puudega inimeste ligipääsuks raamatutele ja muudele trükistele, mis on neile juurdepääsetavad. Direktiivi ettepanekus nähakse ette kohustuslik erand ja tagatakse selle

¹⁸ Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, mis käsitleb autoriõigust digitaalsel ühtsel turul, COM(2016) 593.

¹⁹ Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, mis käsitleb autoriõiguse ja sellega seotud õigustega kaitstud teoste ja muu materjali kasutamise lubamist nägemispuudega või muu trükikirja lugemise puudega isikutele ja millega muudetakse direktiivi 2001/29/EÜ autoriõiguse ja sellega kaasnevate õiguste teatavate aspektide ühtlustamise kohta infoühiskonnas, COM(2016) 596 ning ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus, mis käsitleb teatavate autoriõiguse ja sellega seotud õigustega kaitstud kättesaadaval kujul teoste ja muu materjali piiriülest vahetamist liidu ja kolmandate riikide vahel nägemispuudega või muu trükikirja lugemise puudega isikute huvides (COM(2016) 595).

²⁰ Marrakechi leping avaldatud teostele juurdepääsu lihtsustamise kohta nägemispuudega või muu trükikirja lugemise puudega isikutele, millele kirjutati ELi nimel alla 30. aprillil 2014.

toimimine selliste juurdepääsetavas vormis teavikute valmistamisel ja vahetamisel ühtse turu raames. Määruse ettepanek võimaldab kõnealuste teavikute piiriülest vahetust ELi ja lepinguosalistest kolmandate riikide vahel.

Komisjon analüüsib jätkuvalt mitmeid teisi detsembri teatistes välja toodud eranditega seotud küsimusi. Mõned neist küsimustest tuleb võib-olla uuesti üle vaadata hilisemas etapis, võttes arvesse praegu Euroopa Liidu Kohtus pooleliolevate kohtuasjade lahendeid. See hõlmab ka erandit, millega antakse raamatukogudele ja muudele asutustele õigus võimaldada nende ruumides teostega teadustöö ja eraviisilise uurimistöö eesmärgil tutvuda.²¹

Komisjon kinnitab avaliku konsultatsiooni tulemuste analüüsi põhjal sobivaks nn panoraamierandi²², millega lubatakse inimestel pildistada alaliselt avalikus ruumis paiknevaid teoseid, näiteks hooneid või skulptuure, ja need pildid üles laadida. ELi õigusaktide kohaselt on liikmesriikidel selliste erandite kehtestamisel lai kaalutusõigus. Peaaegu kõik liikmesriigid on panoraamierandi oma siseriiklikusse õigusesse üle võtnud. Nüüd on ka liikmesriigid, kes varem seda ei olnud teinud, nimetatud erandi oma õigusnormidesse sisse viinud või arutavad selleks võetavaid meetmeid. Komisjon jätkab sellise arengu jälgimist ja soovib tungivalt, et kõik liikmesriigid kõnealuse erandi kehtestaksid.

4. MEETMED, MIS ON VAJALIKUD AUTORIÕIGUSE SEISUKOHAST HÄSTI TOIMIVA TURU SAAVUTAMISEKS

Viimastel aastatel on internetist saanud peamine kauplemisskoht autoriõigusega kaitstud infosisule ligipääsuks ja levitamiseks. Internetiteenused on nüüd üks peamisi teostest ja muu kaitstud infosisust saadava tulu allikaid ja nende osakaal eeldatavasti kasvab. Siiski teeb üha rohkem muret veebisisu uutest vormidest saadava väärtuse õiglase jaotamine kogu väärtusahela ulatuses. Õiguste omanikud on teada andnud raskustest seoses nende loodud veebisisu kasutamise lubamise ja sellest saadava õiglase tasuga. Selline olukord võib asetada ebasoodsasse olukorda ka need teenusteosutajad, kes tegelevad samalaadsete levitamismvormidega. Sellega on seotud küsimus – mis mõjutab ka *offline*-kasutust – autorite ja esitajate õiglasest tasustamisest ning läbirääkimisvõime erinevusest, kui nad oma õigusi taotlevad või need üle annavad.

Kõnealused raskused kahjustavad direktiivi eesmärki tagada digitaalsel ühtsel turul kõigile õiglase investeringutasuvus. Need küsimused on olulised kõigis kultuuri- ja loomesektorites, sealhulgas kirjastamis-, kujutava kunsti ning muusika- ja audiovisuaalvaldkonnas. Lisaks detsembri teatisele kinnitati nende küsimuste käsitlemise vajadust ka 2016. aasta mai teatistes veebiplatvormide kohta.²³

Ettepanekuga võtta vastu digitaalsel ühtsel turul autoriõigust käsitlev direktiiv²⁴ tagatakse ajakirjanduse kirjastajatele õiguskindlus ja parem läbirääkimispositsioon lepingulistest suhetes internetipõhiste teenuste pakujatega, kes nende pakutavat infosisu kasutavad ja sellele ligipääsu võimaldavad. Direktiiviga antakse neile uus autoriõigusega seotud õigus, millega tunnustatakse ajakirjanduse kirjastajate olulist rolli investeringute

²¹ Kohtuasi C-174/15. Vereniging Openbare Bibliotheken vs. Stichting Leenrecht.

²² Vt <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/news/public-consultation-role-publishers-copyright-value-chain-and-panorama-exception>.

²³ Vt teatis „Veebiplatvormid ja digitaalne ühtne turg. Euroopa võimalused ja probleemid“, COM(2016) 288 final.

²⁴ Ettepanek: Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv, mis käsitleb autoriõigust digitaalsel ühtsel turul, COM(2016) 593.

tegemisel ja nende üldist panust kvaliteetse ajakirjandusliku sisu loomisel ning antakse neile kaitse, mida nad enda avaldatud materjali digitaalses keskkonnas kasutamisel vajavad. Ettepanekus nähakse ka liikmesriikidele ette võimalus luua süsteeme, mille kaudu on kirjastajatel (sh raamatu- ja teaduskirjastused) võimalik osa saada sellistest hüvitusmehhanismidest nagu on ette nähtud isiklikuks tarbeks kopeerimise ja reprograafia valdkonnas.

Lisaks tugevdab ettepanek õiguste omanike positsiooni selliste veebiteenuste osutajatega läbirääkimiste pidamisel ja neilt enda loodud infosisu veebipõhise kasutamise eest tasu nõudmisel, kes säilitavad infosisu, mida nende teenuste kasutajad üles laevad, ning kes võimaldavad sellele infosisule ligipääsu. Võttes arvesse selliste teenuste olulisust kaitstud infosisu edastamisel, nõutakse ettepanekus teenuste osutajatelt, kes säilitavad suurt hulka allalaetavaid teoseid ja kes võimaldavad neile ligipääsu, et nad võtaksid koostöös õiguste omanikega sobivaid ja proportsionaalseid meetmeid, sealhulgas sisu tuvastamise tehnoloogial põhinevaid meetmeid, et tagada õiguste omanikega sõlmitud kokkulepetest kinnipidamine. Selles valdkonnas on oluline ka aktiivne koostöö sidusrühmadega. Tarbijatel on jätkuvalt võimalik sellist infosisu üles laadida ja kasutada laiaulatuslikku infosisu pakkumisi õiglasemas ja õiguskindlamas keskkonnas.

Lõpuks saavad autorid ja esitajad kasu nende teoste ja esituste kasutamisega seotud suuremast läbipaistvusest ning parematest tasustamisvõimalustest. See peaks endaga kaasa tooma paremini toimiva raamistiku kõigile osalistele tulenevalt õigusselgusest õiguste omandajate jaoks ning suuremast usaldusväarsusest autorite ja esinejate jaoks, sealhulgas internetikeskkonnas. Kõnealuste meetmete tõhus kasutamine nõuab liikmesriikidelt valdkonnaspetsiifiliste arutelude korraldamist, et määrata praktikas kindlaks asjakohased läbipaistvuskohustused iga infosisu liigi ja valdkonna osas. Komisjon jälgib tähelepanelikult tööd liikmesriikide tasandil, et tagada tulemuste tõhusus ja sidusus. Komisjon jätkab üldiste või valdkondlike dialoogide kaudu ka koostööd kõigi kultuuri- ja loomesektori huvitatud osapooltega, et arutada selles küsimuses toimivat arengut ja vajadust edasiste meetmete järgi.

Kokkuvõttes aitavad need meetmed luua autoriõiguste turu, mis toimib kõikide poolte jaoks tõhusalt, pakub õigeid stiimuleid veebikeskkonnas investeringute tegemiseks ja loomingulise infosisu levitamiseks ning kinnitab seda, kui oluline on ELi jaoks vaba ja mitmekesise ajakirjanduse olemasolu.

5. MEETMED AUTORIÕIGUSE JÕUSTAMISE TÕHUSA JA TASAKAALUSTATUD SÜSTEEMI LOOMISEKS

Autoriõiguse rikkumine kommertstasandil, kus rikkujad kasutavad tasuta teiste tööd ja investeringuid, kujutab endast Euroopa loomeinimeste jaoks tõsist ohtu, kuna see takistab neid oma loomingut eest tasu saamast ja pärsib seega lõppkokkuvõttes loovust ja innovatsiooni. Ilma tõhusa ja tasakaalustatud jõustamissüsteemita ei ole autoriõigus ja muud intellektuaalomandiõigused piisavalt kaitstud, mis pidurdab investeringuid loovusesse ja innovatsiooni. Pärast detsembri teatise tehtud avaldust hindab komisjon praegu kehtiva intellektuaalomandiõiguste jõustamise õigusliku raamistiku üldist toimimist osana laiemast algatusest, mille eesmärk on parandada kõigi intellektuaalomandiõiguste kaitset, keskendudes kaubandusliku mastaabiga rikkumistele.

Selle hindamise toetuseks algatati avalik konsultatsioon intellektuaalomandiõiguste jõustamise õigusliku raamistiku hindamise ja ajakohastamise teemal ²⁵ ning

²⁵

Vt <http://ec.europa.eu/growth/industry/intellectual-property/enforcement/>.

konsultatsiooni tulemused kinnitasid et suurim probleem on intellektuaalomandiõiguste, sealhulgas autoriõiguse rikkumine. Enam kui kolm neljandikku küsimustikule vastanud autoriõiguse omanikest ja ametiasutustest märkisid, et intellektuaalomandiõiguste rikkumiste arv on viimase 10 aasta jooksul suurenenud. Kuigi enamik vastanutest leidis, et olemasolevad eeskirjad on aidanud intellektuaalomandit tõhusalt kaitsta ja intellektuaalomandi õiguste rikkumist ennetada, olid paljud õiguste omanikud ja eelkõige internetivahendajad seisukohal, et intellektuaalomandiõiguste jõustamise direktiivis ette nähtud meetmeid ja õiguskaitsevahendeid²⁶ ei kohaldata kõigis liikmesriikides ühetaoliselt. See võib kaasa tuua erineva kaitstuse taseme liikmesriikides ja võib tähendada, et intellektuaalomandi õiguste jõustamise direktiiviga ei suudetud intellektuaalomandiõiguste jõustamise erinevusi liikmesriikide tasandil täielikult kõrvaldada. Märkimisväärne osa vastajatest leidis ka, et mõnda neist meetmetest on vaja kohandada, et tagada õiguskindlus ja suurendada nende meetmete tõhusust, kehtestades vahendusteenuste pakkujate suhtes ajutisi ja ennetavaid meetmeid ning tehes neile ettekirjutusi või tehes kindlaks asjakohase kahju suuruse. Autoriõiguse omanikud tõid eelkõige esile selle, et samade adressaatide suhtes rohkem kui ühes jurisdiktsioonis ajutiste ja ennetavate meetmete rakendamiseks ja ettekirjutuste tegemiseks tuleb läbida tülikas menetlus.

Pärast hindamist teeb komisjon ettepaneku viia õigusraamistikku sisse vajalikud muudatused, mis aitavad parandada õigusliku jõustamise süsteemi intellektuaalomandiõiguste, sealhulgas autoriõiguse rikkumise korral, selgitada ajutiste ja ennetavate meetmete ning ettekirjutuste ulatust ja kohaldamist ning kahju arvutamise ja maksmise korda. Samuti uurib komisjon võimalusi hõlbustada samade rikkumiste eest samade adressaatide suhtes ajutiste ja ennetavate meetmete võtmist ning ettekirjutuste tegemist rohkem kui ühes jurisdiktsioonis ELi piires.

Kiiresti arenev digitaalkeskond ja tehnoloogia nõuavad aga, et intellektuaalomandi õiguste jõustamise direktiivis ette nähtud meetmeid, menetlusi ja õiguskaitsevahendeid võivad kohaldada ja nende suhtes korraldusi teha siseriiklikud kohtud põhjendamatu viivitusega. See on eriti asjakohane teoste ja muu kaitstud materjali kaitsmisel. Liikmesriigid peavad tagama, et nende kohtusüsteem suudab piisavalt kiiresti ja tõhusalt reageerida olukorras, kus on vaja kaitsta intellektuaalomandiõigusi, eelkõige internetis. Peale selle hindab komisjon võimalusi luua stiimuleid ajendamaks liikmesriikide kohtunikke spetsialiseeruma intellektuaalomandiõiguste rikkumist ja kehtivust käsitlevatele küsimustele, võttes arvesse nende liikmesriikide positiivseid kogemusi, kus sellised spetsialiseerunud kohtunikud juba töötavad.

Detsembri teatises märkis komisjon veel, et „komisjon võtab viivitamatult meetmeid, et koos kõigi asjaomaste isikutega luua ja hakata rakendama rahavoogude jälgimisel ja isereguleerimisel põhinevaid mehhanisme“²⁷. Lähtudes kehtivast ja hiljuti ajakohastatud vastastikuse mõistmise memorandumist võltsitud kaupade internetimüügi kohta,²⁸ on komisjon intellektuaalomandiõiguste kaitse eesmärgil heaks kiitnud vabatahtliku koostöö

²⁶ Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprill 2004. aasta direktiiv 2004/48/EÜ intellektuaalomandi õiguste jõustamise kohta.

²⁷ Intellektuaalomandiõiguste rikkumine kaubanduslikul eesmärgil kujutab endast nii tasu maksmist intellektuaalomandiõigusi rikkuvate kaupade ja teenuste valmistamise või pakkuamise ning levitamise või reklaamimise eest kui ka tulu saamist nende kaupade ja teenuste reklaamimise ja müümise eest. Rahavoogude jälgimise põhimõte hõlmab intellektuaalomandiõiguste kaitse valdkonnas erinevaid vahendusteenuste pakkujaid, nähes ette poliitikameetmed, mille eesmärk on tuvastada rikkumise tulemusel saadavaid tuluvoogusid ja need katkestada

²⁸ <http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/18023/>

lepingute sõlmimise teiste vahendusteenuste pakkujatega,²⁹ sealhulgas internetireklaami, -maksete ja -pakiveoteenuste pakkujatega. Internetireklaam on autoriõigust rikkuvate veebilehtede jaoks peamine sissetulekuallikas. Internetireklaamiga seotud algatuse eesmärk on hoida ära reklaami paigutamist veebilehtedele, millel rikutakse intellektuaalomandiõigusi kaubanduslikul eesmärgil, vältides nii intellektuaalomandiõiguste rikkumise rahastamist reklaamitulust. Kuna autoriõigust rikkuvad veebilehed pakuvad nn eliit- või liitumismudeleid, mis võimaldavad tasu eest kiiremat juurdepääsu infosisule, võib ka makseteenuste osutajatel olla rahavoogude jälgimise põhimõtte rakendamisel oluline roll finantstehinguid tuvastades ja vajadusel oma teenuste osutamisest loobudes, muutes sellega nende ettevõtjate tegevuse kahjumlikuks. Komisjon on võtnud endale kohustuse saavutada neis protsessides reaalseid tulemusi, mis on määrava tähtsusega piraatluse vastu võitlemisel, ning loodab, et nende protsessidega ühineb võimalikult palju sidusrühmi, lähtudes siseriiklikul tasandil kehtivatest sarnastest kokkulepetest. Olenevalt nende algatuste edust uurib komisjon ka muid võimalusi tugevdada vahendusteenuse osutajate kaasamist intellektuaalomandiõiguste kaitsesse, näiteks nähes ette vahendajate vastutuse juhul, kui vahendaja on teadlik, et tema teenuseid kasutab kolmas isik, kes rikub intellektuaalomandiõigusi, kuid jääb seejuures tegevusetuks.

6. KOKKUVÕTE

Kultuuri- ja loomemajandus on Euroopa jaoks mitmel viisil oluline. Selle näol on tegemist olulise majandussektoriga, kuid see on ka peamine teadmiste omandamise ja meelelahutuse allikas ning eriti oluline Euroopa kultuurilise mitmekesisuse säilitamisel ja edendamisel. Euroopa autoriõigusega seotud tööstusharude võime teha uuendusi digitaalkeskkonnas on nende edu ja üleilmse konkurentsivõime eeldus.

Hästi kavandatud autoriõiguse raamistik ja seda toetavad meetmed on seega autorite, esitajate ning kultuuri- ja loomesektorite jaoks määrava tähtsusega, et neil oleks võimalik jõuda laiema publikuni ning lõppkokkuvõttes pakkuda kodanikele rohkem valikuvõimalusi. Komisjon viib ellu ulatuslikku tegevuskava, mille eesmärk on ajakohastada ELi autoriõiguse raamistikku kõigi sidusrühmade huvides ning toetada Euroopa kultuurilise ja loomingulise infosisu kättesaadavust ja nähtavust, sealhulgas piiriüleselt. Seadusandlike algatuste ja rahalise toetuse meetmed on vastastikku toetavad ja tugevdavad. Komisjon jälgib kõnealuste meetmete mõju ja võtab järelmeetmeid vastavalt jõupingutustele, mida tööstus on teinud eespool esitatud eesmärkide integreerimiseks oma ärimudelitesse.

²⁹

Komisjoni avaldus siseturul kaubanduslikul eesmärgil intellektuaalomandiõiguste rikkumise ärahoidmiseks sõlmitud vastastikuse mõistmise memorandumi täitmise hõlbustamise ja selle üle järelevalve teostamise kohta: <http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/18023/>